

VERDIEPENDE ANALYSE

IN HET VIZIER

Een gezamenlijke blik op het anti-institutioneel gedachtegoed in Eindhoven met stedelijke partners

EINDHOVEN

INHOUD

1. Inleiding 3

2. Beperkingen 5

3. Analyse per partnerorganisatie 7

4. Vergelijking bevindingen met de G4: ervaringen en toetsing van beelden 12

5. Conclusie en reflectie 13

Bijlage: Handelingskader

Programma Radicalisering & Polarisatie
Sector Veiligheid & Handhaving
Gemeente Eindhoven

Abdelhak Cheppih
Mei 2025

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

Korte introductie: onderzoek 'Onder de Radar'
De afgelopen jaren is er in Nederland een toename te zien van het anti-institutioneel gedachtegoed, wat zich onder andere uit in een groeiend wantrouwen tegenover overheidsinstanties en maatschappelijke instituties. In 2024 is het onderzoek 'Onder de Radar' uitgevoerd met als doel de aard en omvang van het anti-institutioneel gedachtegoed binnen de gemeente Eindhoven in kaart te brengen. Dit is gedaan op basis van drie onderzoekspijlers:

Pijler 1: Identificatie van zichtbare uitingsvormen van het anti-institutioneel gedachtegoed in de openbare ruimte, zoals stickers, pamfletten, demonstraties en alternatieve betaalmiddelen.

Pijler 2: Interne analyse binnen de gemeente Eindhoven, waarbij op basis van gesprekken met ambtenaren en een enquête is onderzocht hoe vaak en op welke manier ambtenaren in aanraking zijn gekomen met uitingen van het anti-institutioneel gedachtegoed.

Pijler 3: Analyse van geregistreerde signalen, brieven en e-mails die naar de gemeente Eindhoven zijn gestuurd waarin anti-institutionele overtuigingen naar voren zijn komen.

Uit het onderzoek is gebleken dat het anti-institutioneel gedachtegoed in Eindhoven zichtbaar aanwezig is, hoewel dit beeld niet overeenkomt met het geschetste landelijke beeld. Er zijn namelijk geen aanwijzingen gevonden voor een grootschalige of acute dreiging, noch signalen van extremisme. Wel benadrukt het onderzoek dat het lastig is om de exacte omvang van dit gedachtegoed vast te stellen, aangezien niet alle signalen even herkenbaar zijn.

Naast de beperkte aanwezigheid van anti-institutioneel gedachtegoed zonder extremistische kenmerken, is er ook sprake van groepen die vanuit persoonlijke of maatschappelijke grieven kritisch staan tegenover overheidsbeleid. Deze kritische houding uit zich in het afwijzen van bepaalde overheidsdiensten of het betwisten van juridische verplichtingen, zonder dat deze groepen zich buiten de samenleving plaatsen.

Naar aanleiding van deze bevindingen heeft de gemeente Eindhoven in het eerste kwartaal van 2025 een handelingskader opgesteld getiteld 'Handelingskader: Herkennen, voorkomen en omgaan met anti-institutioneel gedachtegoed' (zie bijlage 1). Dit kader biedt ambtenaren concrete handvatten om signalen van het gedachtegoed te herkennen, hier adequaat op te reageren en waar nodig passende interventies toe te passen.

Om de bevindingen verder te verdiepen en de conclusies uit het vorige onderzoek te kunnen verbreden is besloten een verdiepende analyse uit te voeren. Hierin staat samenwerking met stedelijke partners in de gemeente Eindhoven centraal. Hiermee is getracht om voorbij de eigen grenzen te kijken om de visies en ervaringen van belangrijke partijen in de stad mee te nemen. Zodoende wordt een poging gedaan om de kennis over de aanwezigheid van het anti-institutioneel gedachtegoed in Eindhoven verder uit te breiden. In het kader hiervan zijn gesprekken gevoerd met: het Openbaar Ministerie Oost-Brabant, de politie, de Belastingdienst, de GGD, Stichting Springplank040 en WIJeindhoven.

1.2 Doel en aanpak van de verdiepende analyse

Het onderzoek 'Onder de Radar' (2024) heeft laten zien dat het anti-institutioneel gedachtegoed zichtbaar aanwezig is in de gemeente Eindhoven, maar dat het minder omvangrijk blijkt te zijn dat de landelijke rapportages suggereren. In de afgelopen periode blijven verschillende overheidsinstanties hun zorgen uiten over de groei van het aantal aanhangers van het anti-institutioneel gedachtegoed, en dan voornamelijk het soevereinen-gedachtegoed. Op 14 november 2024 vond het congres 'Omgaan met Onrust, Desinformatie en Extremisme' plaats. Dit congres is georganiseerd door de Werkgroep Radicalisering van het Regionaal Bestuurlijk Politie Overleg (RBPO Noord-Nederland), de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (hierna: NCTV) en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie van BZK). Tijdens het congres benadrukte de NCTV dat het fenomeen in Nederland groeit en duidelijk zichtbaar is. Ook op het Bestuurlijk Congres Maatschappelijke Onrust, dat op 22 november 2024 in Eindhoven plaatsvond, werd deze zorg herhaald door de NCTV. Daarnaast waarschuwde een politiechef, landelijk gespecialiseerd in dit onderwerp dat tienduizenden Nederlanders zich in meer of mindere mate identificeren met soevereine of autonome ideeën.[1] In een later interview benadrukte hij opnieuw dat tienduizenden mensen zich volgens het anti-institutioneel gedachtegoed autonoom willen opstellen, waarbij sommigen expliciet afstand nemen van de overheid en in enkele gevallen geweld goedpraten.[2]

Hoewel de gemeente Eindhoven het landelijke beeld niet herkent, onderschat zij de risico's van het gedachtegoed niet en blijft zij zich actief inzetten om het tegen te gaan. Lokale partners herkennen signalen en incidenten rondom het anti-institutioneel gedachtegoed, maar zien dit niet terug op de schaal of met de ernst die landelijke instanties schetsen. Om deze discrepantie beter te begrijpen en de conclusies uit het onderzoek 'Onder de Radar' (2024) uit te breiden, is besloten om een verdiepende analyse uit te voeren. De verdiepende analyse richt zich specifiek op praktijkervaringen en waarnemingen van de eerder genoemde stedelijke partners. Door middel van een kwalitatieve aanpak, waarbij ervaringen en signalen vanuit de praktijk centraal staan, wordt onderzocht of het landelijke beeld aansluit bij lokale ervaringen en of eerdere conclusies over de aard, omvang en zichtbaarheid van anti-institutioneel gedachtegoed in Eindhoven verbreed kunnen worden.

1 Tieleman, Y. en Rosman, C. (2024). "Politiechef over Nederlanders die soeverein willen leven: 'Zet ze niet neer als wappies'", Het Algemeen Dagblad, https://www.ad.nl/binnenland/politiechef-over-nederlanders-die-soeverein-willen-leven-zet-ze-niet-neer-als-wappies~a311cd7c/.

2 Eva, (2024). "Steeds meer mensen zijn 'soeverein'", https://eva.avrotros.nl/artikel/steeds-meer-mensen-zijn-soeverein-165.

2 BEPERKINGEN

Bij het uitvoeren van deze analyse is rekening gehouden met verschillende beperkingen die van invloed kunnen zijn op de interpretatie van de resultaten. Hoewel de analyse is opgezet in samenwerking met stedelijke partners en gebaseerd is op bestaande signalen en expertbeoordelingen, blijven er factoren die de volledigheid van de bevindingen kunnen beïnvloeden.

Een eerste beperking is dat de beschikbare signalen bij stedelijke partners mogelijk slechts een gedeeltelijk beeld geven. Niet alle uitingen en overtuigingen laten zich eenvoudig vastleggen in officiële registraties, en de mate waarin meldingen worden geregistreerd of geïnterpreteerd verschilt per organisatie. Bovendien is het de vraag in hoeverre het wenselijk is om alle uitingen in kaart te brengen, zeker wanneer deze binnen de kaders van de wet blijven en mogelijk primair voortkomen uit maatschappelijke kritiek tegen de overheid. Dit maakt een zorgvuldige afweging bij de duiding van signalen noodzakelijk, waarbij onderscheid moet worden gemaakt tussen radicale overtuigingen die kunnen leiden tot anti-institutioneel extremisme en bredere maatschappelijke sentimenten die passen binnen een democratische rechtsstaat.

Naast verschillen in registratie en interpretatie hebben betrokken partners mogelijk ook een verschillende focus en perceptie van het probleem. Veiligheidspartners leggen de nadruk voornamelijk op gedragingen die raken aan wet- en regelgeving, zoals belastingweigering of het niet erkennen van overheidsgezag. Sociale partners signaleren het gedachtegoed eerder in maatschappelijke interacties, bijvoorbeeld in de afwijzing van zorg, hulpverlening of gemeentelijke ondersteuning. Binnen de gemeente en andere betrokken instanties kunnen verschillen bestaan in de manier waarop kritiek op overheidsfunctioneren wordt geïnterpreteerd. Waar bepaalde ontwikkelingen binnen een bestuurlijke of maatschappelijke context als onderdeel van democratische participatie worden beschouwd, kunnen dezelfde uitingen in een andere context worden geduid als een indicatie van het anti-institutioneel gedachtegoed. Dit kan ertoe leiden dat signalen door de ene organisatie als

zorgwekkend worden geclassificeerd, terwijl deze elders minder urgent worden geacht of als onderdeel van bredere maatschappelijke discussies worden gezien. Deze perceptieverschillen hangen deels samen met de manier waarop signalering plaatsvindt, waarbij sommige partners zich baseren op formele registraties en incidenten, terwijl anderen vooral signalen opvangen in sociale en bestuurlijke interacties.

Een belangrijke beperking in de vergelijkbaarheid met landelijke trends betreft de verschillen in perceptie van de onlinewereld en de complexiteit om specifieke groepen, zoals soevereinen, goed in beeld te krijgen. Anti-institutionele overtuigingen verspreiden zich vooral via digitale netwerken en sociale media. Veel van de stedelijke partners die centraal staan in deze analyse richten zich echter vooral op fysieke interacties, waardoor het digitale domein grotendeels buiten beeld blijft. Terwijl politie en inlichtingendiensten doorgaans meer inzicht hebben in georganiseerde online-activiteiten, worden signalen door sociale partners meestal pas opgemerkt wanneer deze zich vertalen naar concrete gedragingen in de offline wereld. Dit kan ertoe leiden dat bepaalde ontwikkelingen pas in een later stadium worden herkend. Tegelijkertijd zijn de signaleringen op nationaal niveau vaak gebaseerd op bredere maatschappelijke analyses en dreigingsbeelden die sterk leunen op schattingen van online-activiteit. De vraag is in hoeverre beleid effectief kan worden vormgegeven op basis van dergelijke schattingen, die niet altijd te valideren zijn en daardoor een onzekere basis kunnen vormen voor lokale duiding. De mate waarin deze landelijke trends zich doorzetten op lokaal niveau hangt af van uiteenlopende factoren, zoals de sociale en economische structuur van de stad, het vertrouwen in lokale overheidsdiensten en de aanwezigheid van actieve netwerken binnen deze beweging. Hierdoor kunnen lokale en nationale waarnemingen van elkaar verschillen, zonder dat dit direct wijst op een toename of afname van het fenomeen.

Tot slot is binnen deze context het verkrijgen van een accuraat inzicht in de groep zogenoemde soevereinen bijzonder uitdagend. Deze groep profileert zich vaak niet expliciet en vertoont slechts incidenteel gedragingen die hen als zodanig kenmerken, waardoor gemeenten geen volledig overzicht kunnen verkrijgen. De beschikbare schattingen, zoals die van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (hierna: AIVD) en de NCTV, zijn indicatief en bieden geen harde cijfers, wat de betrouwbaarheid van indirecte data voor gemeentelijke registratie of beleidsvorming beperkt. Bovendien ontbreekt een eenduidige definitie van wie als soeverein wordt beschouwd, wat het complexer maakt om grip te krijgen op deze groep.[3] Dit roept niet alleen vragen op over de haalbaarheid van registratie, maar ook over de wenselijkheid ervan. Daarbij rijst de fundamentele vraag of deze taak überhaupt bij gemeenten zou moeten liggen. Gemeenten beschikken doorgaans niet over de benodigde middelen of bevoegdheden om zulke complexe fenomenen zelfstandig te monitoren. Landelijke instanties, zoals de AIVD, zijn hier beter voor toegerust. Dit onderstreept de noodzaak van nationale coördinatie en samenwerking, waarbij de rol van lokale overheden vooral ligt in het signaleren en delen van waarnemingen met bevoegde landelijke partners.

Hoewel het van belang is om de mogelijke beperkingen expliciet te benoemen, vormen ze in de huidige analyse geen fundamentele belemmering. De voornaamste reden hiervoor is dat de huidige analyse als doel heeft de signalen en ervaringen van stedelijke partners in kaart te brengen om een verdieping van inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid van het anti-institutioneel gedachtegoed in Eindhoven. Het is daarom in wezen al van meerwaarde om dit, ondanks de beperkingen, te inventariseren. Het is echter essentieel om in toekomstige analyses actief maatregelen te nemen om deze beperkingen te minimaliseren, bijvoorbeeld door meer expliciete aandacht te besteden aan digitale ontwikkelingen en het beter stroomlijnen van signaleringsprocessen tussen verschillende partners.

3 Brunsman, D. (2025). “Aantal soevereinen in Overijssel grote blinde vlek: “Gemeenten worstelen ermee””, Oost, https://www.oost.nl/nieuws/3298043/aantal-soevereinen-in-overijssel-grote-blinde-vlek-gemeenten-worstelen-ermee.

3 ANALYSE PER PARTNERORGANISATIE

In het gedeelte hierboven zijn de doelstellingen en beperkingen van deze verdiepende analyse omschreven. Na afronding van het onderzoek ‘Onder de Radar’ zijn alle betrokken partners benaderd voor een vervolganalyse. Ter voorbereiding is hen de doelstelling van de verdiepende analyse toegelicht en is een document met vragen gedeeld met specifieke en gerichte vragen, afgestemd op hun organisatie. Waar mogelijk is in deze vragenlijst rekening gehouden met de verschillen in signalering en interpretatie, zoals eerder benoemd in de beperkingen. Ook zijn interviews afgenomen via fysieke, telefonische of online gesprekken. Indien onvoldoende concrete signalen beschikbaar waren voor een interview, is het gesprek benut om algemene vragen te stellen over het beeld dat de organisatie heeft van het anti-institutioneel gedachtegoed in de stad of regio. De analyse richt zich daarmee op praktijkervaringen en interpretaties van de eerder genoemde stedelijke partners, waarbij context en nuance centraal staan.

3.1 Openbaar Ministerie Oost-Brabant

In het gesprek met de regionaal adviseur van team Beleid, Strategie en Recherche van het Openbaar Ministerie (hierna: OM) werd aangegeven dat er op dit moment geen strafrechtelijke onderzoeken naar verdachten of veroordelingen bekend zijn van inwoners uit Eindhoven die specifiek te koppelen zijn aan het anti-institutioneel gedachtegoed. Het is echter niet volledig vast te stellen of gepleegde gedragingen in individuele gevallen voortkomen uit ideologisch gedachtegoed, omdat dergelijke incidenten doorgaans worden geregistreerd op basis van het gepleegde delict en niet op basis van de mogelijke ideologische motivatie.

De afwezigheid van concrete strafrechtelijke onderzoeken in relatie tot anti-institutionele gedragingen geeft aanleiding om de nadruk te blijven leggen op vroegsignalering, het identificeren van risico’s en het versterken van de samenwerking tussen partners. Dit stelt de gemeente Eindhoven in staat om tijdig en effectief te reageren op signalen van anti-institutionele gedragingen in de stad.

3.2 Politie Oost-Brabant

De politie vervult een sleutelrol in het signaleren en duiden van het anti-institutioneel gedachtegoed, vooral wanneer deze overtuigingen zich vertalen naar concrete gedragingen in de openbare ruimte of leiden tot confrontaties met het openbaar gezag. Binnen deze analyse is onderzocht in hoeverre de politie signalen herkent die aansluiten bij de bevindingen uit het onderzoek ‘Onder de Radar’ (2024) en of er sprake is van een ontwikkeling in de aard en frequentie van dergelijke incidenten. Er heeft een overleg plaatsgevonden om de doelstellingen van de analyse en vragen te bespreken. Tijdens dit overleg gaf de politie aan de analyse te begrijpen als een instrument om het lokale beeld van Eindhoven in kaart te brengen, zonder dat hieruit uitspraken worden gedaan over bredere landelijke onderzoeken of operationele processen.

Tijdens dit gesprek werd duidelijk dat er vanuit de politie weliswaar aandacht is voor het thema, maar dat er tot nu toe weinig specifieke signalen of opvallende incidenten zijn geregistreerd binnen de Eindhovense context. Om een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen, werd afgesproken aanvullende zoekslagen binnen politiesystemen uit te voeren en de bevindingen via e-mail aan ons terug te koppelen.

Uit de terugkoppeling bleek dat het eerder verzonden document niet kon worden ingevuld, omdat de beschikbare casuïstiek en signalen voor de Eindhovense context onvoldoende aanwezig waren. De uitgevoerde zoekslagen binnen de politiesystemen leverden bijna geen relevante hits op. Er vielen slechts enkele registraties op die mogelijk gerelateerd waren aan anti-institutioneel gedachtegoed. In deze gevallen betrof het voornamelijk personen die buiten Eindhoven woonachtig waren.

3.3 Belastingdienst

De Belastingdienst komt, vanwege haar rol bij belastingheffing en -inning, in aanraking met uitingen van het anti-institutioneel gedachtegoed, zoals belastingweigering of correspondentie waarin burgers afstand nemen van het overheidsgezag. Ter voorbereiding op het gesprek is, conform werkwijze bij alle partners, een vragenlijst gedeeld. Deze is niet ingevuld terugontvangen, maar diende als gespreksrichting.

Na afronding van het verkennende gesprek en nadat de concepttekst voor dit rapport ter verificatie was toegezonden, heeft de Belastingdienst laten weten alsnog af te zien van verdere deelname aan de verdiepende analyse. De Belastingdienst verzocht daarbij om geen inhoudelijke weergave van het gesprek of andere interne informatie op te nemen.

Conform dit verzoek wordt in deze rapportage volstaan met de constatering dat de Belastingdienst haar bijdrage heeft ingetrokken. Eventuele inzichten die tijdens het gesprek zijn gedeeld, zijn niet verwerkt, zodat de beschrijving objectief blijft en voldoet aan de wens van de Belastingdienst.

3.4 GGD Brabant Zuidoost

Voorafgaand aan het overleg met de GGD is een vragenlijst opgestuurd waarin gericht werd gevraagd naar ervaringen met signalen van wantrouwen tegenover overheidsinstanties, zoals zorg- of vaccinatieweigering. Tijdens het gesprek bleek dat de betrokken medewerkers niet bekend waren met de vooraf opgestuurde vragenlijst. Gaandeweg bleek dat er te weinig concrete signalen waren om de volledige vragenlijst in te vullen. Daarom is er gezamenlijk door de vragen heengegaan, waarbij medewerkers op basis van hun praktijkervaring hun waarnemingen hebben gedeeld. Dit resulteerde in een breed gesprek over algemene ervaringen en thema’s die in de praktijk spelen.

Aanvankelijk gaf de GGD aan buiten de coronapandemie om geen duidelijke signalen te herkennen van een breed gedragen anti-institutioneel gedachtegoed binnen hun doelgroep. Echter, naarmate het gesprek vorderde en de concepten nader werden toegelicht, ontstond een genuanceerder beeld. De GGD gaf aan dat zij tijdens de coronapandemie wel werden geconfronteerd met anti-institutionele uitingen, bijvoorbeeld via ontvangen brieven en andere vormen van kritiek. Deze signalen zijn inmiddels grotendeels verdwenen, maar hebben plaatsgemaakt voor bredere ontwikkelingen waarin complotdenken, scepsis tegenover de farmaceutische industrie (Big Pharma) en elementen van 'conspiritualiteit' een rol spelen.[4] Deze overtuigingen uiten zich soms in het weigeren van zorg of vaccinaties. Volgens de AIVD past dit binnen een bredere tendens waarbij spiritualiteit, alternatieve geneeskunde en wantrouwen richting instituties samenvloeien. Tegelijkertijd benoemen inwoners deze samenhang niet altijd expliciet. Daardoor is het lastig te bepalen in welke mate dergelijke overtuigingen een rol spelen bij zorg- of vaccinatieweigering. In sommige gevallen blijft het geheel buiten het zicht van instanties, doordat mensen met een diepgeworteld wantrouwen tegenover de gezondheidszorg mogelijk volledig contact vermijden.

De recente mazelenuitbraak, waarbij het aantal gevallen in Brabant relatief hoog lag, heeft de zorgen over een dalende vaccinatiegraad versterkt.[5] Dit sluit aan bij bredere signalen die de GGD herkent, zoals een afname in de bereidheid tot vaccineren en de invloed van mis- en desinformatie via sociale media. Om de dalende vaccinatiegraad tegen te gaan, heeft de gemeente Eindhoven in samenwerking met de GGD een vierjarige proef in een Eindhovense wijk gestart.[6] Deze proef omvat een aantal gerichte maatregelen. Zo worden ouders van jonge kinderen actief herinnerd aan vaccinatieafspraken, worden vaccinaties in de eigen wijk aangeboden en wordt meer tijd en ruimte gemaakt voor dialoog met ouders. Daarbij is er specifieke aandacht voor de culturele achtergrond van bewoners en worden sleutelfiguren uit de wijk ingezet om het belang van vaccinaties te benadrukken. De proef komt voort uit de al langer bestaande zorgen over de dalende vaccinatiegraad in de regio, mede als gevolg van desinformatie en wantrouwen richting instituties. Het college van de gemeente Eindhoven heeft aangegeven dat de resultaten van de proef worden geëvalueerd en mogelijk verder worden uitgerold in de stad.

De GGD benadrukte dat zij overwegend positief zijn over de interactie met verschillende groepen inwoners, inclusief kritische inwoners die vragen stellen over zorg en vaccinatie. De dialoog met deze groepen wordt doorgaans als constructief ervaren.

3.5 Stichting Springplank040

Springplank helpt dak- en thuisloze mensen, en mensen die dit dreigen te worden, door hen ondersteuning te bieden om weer regie te krijgen op het eigen leven. Het doel is om een route naar bestaanszekerheid te creëren, waarbij de focus ligt op de drie essentiële leefgebieden in de Springplank behoeftepiramide: wonen, werken en meedoen in de maatschappij. Vanuit deze sociale rol en de verschillende soorten werkzaamheden binnen de organisatie kan Springplank maatschappelijke problemen signaleren, waaronder ook het anti-institutioneel gedachtegoed.
Voor deze analyse heeft Springplank intern onze vragenlijst uitgezet bij verschillende teams: het 27- begeleidingsteam (jongvolwassenen van 18 tot 27 jaar), het 27+ begeleidingsteam (volwassenen vanaf 27 jaar), en het outreachend team (dat dak- en thuisloze mensen op straat benadert). De terugkoppeling op de vragenlijst is besproken met de teamleider van het intake- en adviesteam namens Springplank tijdens een gepland overleg.

4 AIVD (2023). "Anti-institutioneel extremisme in Nederland: een ernstige dreiging voor de democratische rechtsorde?", https://www.aivd.nl/documenten/publicaties/2023/05/25/anti-institutioneel-extremisme-in-nederland-een-ernstige-dreiging-voor-de-democratische-rechtsorde.

5 Kooi, van der, V. (2025). "Mazelen duiken weer op in Brabant; zorgen over lagere vaccinatiegraad onder kinderen", Het Eindhovens Dagblad, https://www.ed.nl/eindhoven/mazelen-duiken-weer-op-in-brabant-zorgen-over-lagere-vaccinatiegraad-onder-kinderen~a73bfd9c/.

6 Klaasman, S. (2025). "Eindhoven start proef om vaccinatiegraad te verhogen", Studio 040, https://studio040.nl/nieuws/artikel/eindhoven-start-proef-om-vaccinatiegraad-te-verhogen.

Uit reacties van het 27+ begeleidingsteam kwam naar voren dat er binnen hun doelgroep regelmatig sprake is van wantrouwen tegen overheidsinstanties, vooral bij kandidaten met complexe achtergronden zoals GGZ-problematiek, verslavingsproblematiek of een licht verstandelijke beperking. Hoewel dit wantrouwen herkenbaar is, ziet het team hierin geen sterke groei of brede maatschappelijke trend, maar eerder een constante die voortkomt uit eerdere negatieve ervaringen met instanties. Het 27- begeleidingsteam signaleert binnen hun doelgroep incidenteel gevallen van problematisch of extreem wantrouwen richting overheidsinstanties en gemeentelijke diensten. Dit leidt soms tot situaties waarin kandidaten weigeren gebruik te maken van sociale voorzieningen, confrontaties aangaan met hulpverleners of een sterk afwijzende houding hebben ten aanzien van gemeentelijke ondersteuning. Dit gedrag gaat volgens het team soms gepaard met discriminatoire overtuigingen, bijvoorbeeld het idee dat de overheid hen specifiek benadeelt vanwege hun achtergrond. Het outreachend team heeft dagelijks contact met zorgmijdende individuen die afstand houden van overheidsinstanties. Volgens het team komt dit meestal voort uit negatieve ervaringen, frustratie en onbegrip, en slechts zelden uit expliciete ideologische overtuigingen. Hierdoor ontstaan situaties waarin mensen zorg of ondersteuning mijden en soms volledig contactverlies optreedt.

Een belangrijke nuancering vanuit Springplank is dat wantrouwen of afwijzing van hulpverlening niet altijd terecht geïnterpreteerd wordt als anti-institutioneel gedachtegoed. Volgens Springplank vloeien dergelijke gedragingen vaker voort uit persoonlijke ervaringen van frustratie, onbegrip en machteloosheid, waardoor uitingen soms ten onrechte worden geclassificeerd als anti-institutioneel.

3.6 WIJeindhoven

WIJeindhoven ondersteunt inwoners in Eindhoven bij welzijn, participatie en bestaanszekerheid. Door hun intensieve contact met inwoners signaleren zij soms anti-institutionele opvattingen. Ook met WIJeindhoven is voorafgaand aan het gesprek een vragenlijst gedeeld, conform de gehanteerde aanpak bij alle stedelijke partners. In gesprek met de Adviseur Veiligheid en Kwaliteit van WIJeindhoven blijkt dat zij voornamelijk signalen opvangen van vormen van anti-institutioneel gedachtegoed die zich uiten in milde of niet-extreme bewoordingen en gedragingen. De zogenoemde ‘hardere kern’, gekenmerkt door uitgesproken ideologische overtuigingen en extremere gedragingen, blijft binnen hun doelgroep grotendeels buiten beeld. Concreet geeft WIJeindhoven aan dat extreme gevallen vrijwel nooit binnenkomen in hun algemene voorzieningen (AVE). Op ongeveer 10.000 casussen worden slechts enkele situaties als meldenswaardig beschouwd. Bij twijfel of bij zorgelijke signalen adviseert WIJeindhoven medewerkers altijd om contact op te nemen met de politie of de gemeente voor nadere afstemming en advies.

Hoewel WIJeindhoven enkele meldenswaardige signalen ontvangt, geven zij aan dat er veel overlap bestaat met andere vormen van maatschappelijke onvrede. Deze onvrede kan raakvlakken hebben met het anti-institutioneel gedachtegoed, maar hoeft daar niet per definitie uit voort te komen. Mensen die hulpverlening afwijzen of wantrouwend zijn richting gemeentelijke instanties doen dit volgens WIJeindhoven regelmatig vanuit bredere frustraties, eerdere negatieve ervaringen, gevoelens van machteloosheid of onbegrip. Hierdoor is het niet altijd duidelijk of er daadwerkelijk sprake is van ideologische anti-institutionele overtuigingen. Ook zijn de beperkte signalen die WIJeindhoven ontvangt, verdeeld over reguliere risicogebieden binnen Eindhoven. Door middel van vroegsignalering en rustige interventies worden deze situaties doorgaans goed beheerst.

3.7 Bevindingen uit gesprekken met stedelijke partners

Uit gesprekken en analyses met stedelijke partners zijn geen duidelijke aanwijzingen naar voren gekomen die duiden op een sterke aanwezigheid van het anti-institutioneel gedachtegoed in Eindhoven. Dit ligt in het verlengde van de resultaten van het eerdere onderzoek ‘Onder de Radar’ (2024). Hoewel landelijke instanties zoals de AIVD en NCTV wijzen op een groeiend probleem met anti-institutionele ideeën en potentiële radicalisering, herkennen lokale partners dit beeld in beperkte mate.

Openbaar Ministerie Oost-Brabant geeft aan dat op dit moment geen strafrechtelijke onderzoeken lopen naar verdachten of veroordelingen bekend zijn van inwoners uit Eindhoven die specifiek gelinkt kunnen worden aan anti-institutioneel gedachtegoed. Ook hier blijkt dat gedragingen meestal worden geregistreerd op basis van gepleegde delicten, en niet expliciet vanuit een ideologische motivatie. Volgens het OM benadrukt dit de noodzaak van vroegsignalering en intensieve samenwerking tussen stedelijke partners om mogelijke toekomstige incidenten effectief te voorkomen en beheersen. Daarmee sluit het beeld van het OM aan bij het algemene patroon van beperkte zichtbaarheid en signalering van anti-institutioneel gedachtegoed binnen Eindhoven.

De politie Oost-Brabant geeft aan dat het aantal geregistreerde incidenten en signalen binnen Eindhoven beperkt is gebleven. Uit interne zoekacties in hun systemen kwamen nauwelijks gevallen naar voren die expliciet wijzen op zorgwekkend anti-institutioneel gedrag, zoals beschreven door onder andere de AIVD.[7] De beperkte signalen die werden gevonden, betroffen bovendien vaak personen van buiten de stad.

De GGD Brabant Zuidoost herkent nog steeds signalen van kritisch sentiment, met name rondom vaccinatie en alternatieve overtuigingen, maar ervaart deze niet als toegenomen of specifiek ideologisch gedreven. Hoewel er sprake is van een blijvend kritisch sentiment onder delen van de bevolking, bijvoorbeeld omtrent vaccinaties, lijkt dit vooral voort te komen uit persoonlijke ervaringen, wantrouwen tegen de farmaceutische industrie en algemene maatschappelijke scepsis.
Ook Stichting Springplank040 meldt weinig concrete signalen van expliciet anti-institutioneel gedachtegoed. Bij hun doelgroep lijkt het vooral te gaan om wantrouwen en zorgmijding vanuit eerdere negatieve ervaringen met instanties en persoonlijke problemen. Dit wantrouwen vloeit eerder voort uit persoonlijke frustraties dan uit een bewuste ideologische afwijzing van instituties.

WIJeindhoven onderschrijft dit beeld. Extreme gevallen van anti-institutioneel gedachtegoed komen zelden binnen bij de algemene voorzieningen. Wel is er regelmatig sprake van frustraties en gevoelens van machteloosheid bij cliënten, wat kan leiden tot afwijzing van gemeentelijke ondersteuning of hulpverlening. Volgens WIJeindhoven vraagt dit om een genuanceerde aanpak en nauwkeurige interpretatie van signalen, waarbij onderscheid gemaakt dient te worden tussen daadwerkelijke ideologische overtuigingen en algemene maatschappelijke onvrede.

Deze bevindingen uit gesprekken met stedelijke partners sluiten aan bij het hoofddoel van deze verdiepende analyse, namelijk het verbreden en verdiepen van eerdere bevindingen uit het onderzoek ‘Onder de Radar’ (2024). Uit de gesprekken blijkt dat de eerdere conclusies waarbij een geringe aanwezigheid van het anti-institutioneel gedachtegoed in de gemeente Eindhoven wordt herkend door stedelijke partners. Het anti-institutioneel gedachtegoed is binnen Eindhoven beperkt zichtbaar gebleven, er zijn geen duidelijke aanwijzingen voor groei of acute dreiging.

7 AIVD (2023). “Anti-institutioneel extremisme in Nederland: een ernstige dreiging voor de democratische rechtsorde?”, https://www.aivd.nl/documenten/publicaties/2023/05/25/anti-institutioneel-extremisme-in-nederland-een-ernstige-dreiging-voor-de-democratische-rechtsorde.

4 VERGELIJKING BEVINDINGEN MET DE G4

ERVARINGEN EN TOETSING VAN BEELDEN

Naar aanleiding van de publicatie ‘Onder de Radar’ (2024) werd de gemeente Eindhoven via het Ondersteuningsnetwerk Maatschappelijke Onrust (OMO) gekoppeld aan de gemeente Amsterdam om ervaringen met het anti-institutioneel gedachtegoed en de aanpak daarvan te delen. Op uitnodiging van de gemeente Amsterdam nam Eindhoven deel aan een G4-overleg. Daarin bespraken vertegenwoordigers van Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Schagen en Eindhoven de actuele stand van zaken. Ook toetsten zij hun inzichten aan de ervaringen van andere steden. De gemeenten Rotterdam en Súdwest-Fryslân waren eveneens uitgenodigd, maar waren niet aanwezig. Net als Eindhoven waren Schagen en Súdwest-Fryslân aan het overleg toegevoegd om vergelijkbare onderzoeken en praktijkervaringen met de G4-steden te delen.

Uit dit overleg is naar voren gekomen dat in meerdere gemeenten een afname wordt waargenomen in het aantal binnenkomende brieven en signalen van het soevereine gedachtegoed. Zowel Schagen, Den Haag als Eindhoven gaven aan dat het aantal meldingen over anti-institutioneel gedachtegoed de afgelopen periode is gedaald. Utrecht nuanceerde dit beeld: de gemeente ziet wel een afname in het aantal ‘opzeggingen van de machtiging tot bestuur’, maar geeft aan geen volledig zicht te hebben op alle binnenkomende brieven. Daarnaast blijft het aantal meldingen over het anti-institutioneel gedachtegoed in Utrecht stabiel ten opzichte van eerdere periodes. In Schagen en Utrecht zien professionals nog steeds signalen in de praktijk, maar ligt de focus op bewustwording en training van medewerkers om deze signalen te herkennen. Den Haag kondigde een fenomeenanalyse aan naar het anti-institutioneel gedachtegoed, vergelijkbaar met onderzoek die eerder in Eindhoven is uitgevoerd. De gemeente Eindhoven ondersteunt dit onderzoek met inzichten en ervaringen uit eigen onderzoek om zo de vergelijkbaarheid en duiding van de gegevens te versterken. Amsterdam rapporteerde dat er nog sporadisch brieven binnenkomen, met name bij de Belastingdienst, maar dat concrete signalen beperkt blijven.

Opvallend was dat geen van de aanwezige gemeenten zich herkende in de zorgen die door de AIVD en NCTV zijn geuit over de groei van dit fenomeen op landelijk niveau. Terwijl nationale instanties waarschuwen voor een toename van het anti-institutioneel gedachtegoed en de radicaliseringsrisico’s die hieraan verbonden kunnen zijn, zien de deelnemende gemeenten juist stabilisatie of afname in de praktijk. Dit betekent echter niet dat de risico’s die kunnen voortkomen uit dit gedachtegoed worden onderschat. Alle aanwezige gemeenten blijven investeren in bewustwording, training en weerbaarheid van professionals, zodat zij signalen kunnen herkennen en indien nodig gepaste interventies kunnen inzetten. Door deze samenwerking met de G4 en andere gemeenten wordt het mogelijk om signalen beter te duiden, methodieken te vergelijken en gezamenlijk strategieën te ontwikkelen om problematische vormen van het gedachtegoed te adresseren.

5 CONCLUSIE EN REFLECTIE

De verdiepende analyse verbreed de eerdere bevindingen uit het onderzoek ‘Onder de Radar’ (2024). Het anti-institutioneel gedachtegoed is in Eindhoven zichtbaar aanwezig, maar beperkt zich tot relatief geïsoleerde en incidentele gevallen.

Gesprekken met stedelijke partners tonen aan dat uitingen van anti-institutioneel gedrag beperkt blijven. Ze zijn incidenteel en geïsoleerd. Er zijn binnen Eindhoven geen aanwijzingen voor een duidelijke groei of acute bedreiging. Er blijkt een significante discrepantie tussen lokale waarnemingen en het landelijke beeld. Terwijl landelijke organisaties vooral wijzen op een toenemende trend van anti-institutioneel gedachtegoed, voornamelijk gebaseerd op online-analyses en bredere schattingen, baseren lokale partners zich grotendeels op concrete interacties en fysieke uitingen. Deze verschillen verklaren mogelijk waarom het beeld van groei en radicalisering, geschetst door landelijke instanties, niet helemaal aansluit bij lokale ervaringen. In gesprekken met stedelijke partners is duidelijk geworden dat het anti-institutioneel gedachtegoed lokaal vaak voortkomt uit persoonlijke frustraties, negatieve ervaringen met instanties of algemeen wantrouwen richting de overheid, eerder dan uit een bewuste ideologische afwijzing of extremisme. Dit sluit aan bij het beeld dat in het onderzoek ‘Onder de Radar’ (2024) is geschetst. Stedelijke partners benadrukken hierbij expliciet het belang om te differentiëren tussen maatschappelijke onvrede, kritiek op overheidshandelen en daadwerkelijke anti-institutionele ideologie.

Daarnaast blijkt uit de vergelijking met andere gemeenten (waaronder Amsterdam, Utrecht en Schagen) dat ook elders sprake is van een stabilisatie of afname van anti-institutionele signalen. Dit duidt erop dat het lokale beeld van Eindhoven niet op zichzelf staat, maar overeenkomt met ervaringen uit andere gemeenten. Tegelijkertijd is het essentieel om rekening te houden met de beperkingen van deze analyse. Lokale partners hebben mogelijk onvoldoende zicht op digitale uitingen, die een belangrijk deel uitmaken van de verspreiding van anti-institutioneel gedachtegoed. Ook is er sprake van variatie in de perceptie en interpretatie van signalen tussen partners, afhankelijk van hun primaire taak (veiligheids-, sociaal of bestuurlijk domein). Dit onderstreept het belang van zorgvuldigheid in het classificeren van signalen, waarbij onderscheid moet worden gemaakt tussen legitieme kritiek en zorgwekkend, mogelijk extremistisch gedrag.

Op basis van deze analyse wordt aanbevolen dat de gemeente Eindhoven blijft inzetten op verdere versterking van vroegsignalering en samenwerking tussen stedelijke partners, om mogelijke risico’s tijdig en effectief te signaleren en te beheren. Daarbij wordt aanbevolen om regelmatig kennis uit te wisselen met gemeenten binnen en buiten de G4 en andere betrokken partners om effectieve beleidsmaatregelen te ontwikkelen. Lokale instanties dienen zich te richten op een verbindende aanpak, bewustwording, training van professionals en passende interventies bij signalen van mogelijk zorgelijke anti-institutionele gedragingen.

HANDELINGSKADER

Herkennen, voorkomen en omgaan met anti-institutioneel gedachtegoed

1ste kwartaal 2025

EINDHOVEN

Context en achtergrond

Gemeenten krijgen steeds vaker te maken met inwoners die het vertrouwen in de overheid kwijt zijn. Dit wantrouwen kan leiden tot anti-institutioneel gedachtegoed en complottheorieën. Een voorbeeld hiervan zijn zelfverklaarde soevereinen, die overheidsregels en verplichtingen afwijzen. Ook complotdenkers die geloven dat overheden wereldwijd samenspannen om burgerrechten te ondermijnen, vallen hieronder. Uit het onderzoek van de gemeente Eindhoven 'Onder de Radar' blijkt dat ambtenaren te maken krijgen met deze mensen, bijvoorbeeld door het weigeren van belastingbetaling of het indienen van pseudo-juridische claims. Deze inwoners zijn vooral zichtbaar bij afdelingen zoals Belastingen en Bezwaar & Beroep, waar ze veel correspondentie voeren. Hoewel deze interacties meestal niet escaleren, kosten ze veel tijd en energie. Dit handelingskader is ontwikkeld om professionals te ondersteunen bij het omgaan met deze uitdagingen.

Preventieve aanpak en vroegtijdige signalering

Inwoners die door wantrouwen vastlopen in hun contact met overheidsinstanties vormen een groeiende uitdaging. Dit kan leiden tot schulden, verlies van rechten en beperkte toegang tot voorzieningen. Zonder tijdige interventie kunnen deze situaties escaleren, wat zowel de betrokkenen als de dienstverlening belast.

Anti-institutioneel gedachtegoed kenmerkt zich door het afwijzen van wettelijke autoriteit en het gebruik van pseudo-juridische argumenten. Dit gedrag vergroot de isolatie van betrokkenen en bemoeilijkt oplossingen. Vroegtijdige herkenning van signalen, zoals expliciete afwijzing van regels of pseudo-juridische claims, is essentieel om escalaties te voorkomen.

Een effectieve aanpak vraagt om training voor professionals om signalen te herkennen en proactief te reageren. Heldere, eenvoudige communicatie voorkomt misverstanden en versterkt vertrouwen. Samenwerking met ketenpartners binnen het zorg- en veiligheidsdomein versterkt de ondersteuning, beperkt escalaties en biedt inwoners sneller passende hulp.

Context en achtergrond

Gemeenten krijgen steeds vaker te maken met inwoners die het vertrouwen in de overheid kwijt zijn. Dit wantrouwen kan leiden tot anti-institutioneel gedachtegoed en complottheorieën. Een voorbeeld hiervan zijn zelfverklaarde soevereinen, die overheidsregels en verplichtingen afwijzen. Ook complotdenkers die geloven dat overheden wereldwijd samenspannen om burgerrechten te ondermijnen, vallen hieronder. Uit het onderzoek van de gemeente Eindhoven ‘Onder de Radar’ blijkt dat ambtenaren te maken krijgen met deze mensen, bijvoorbeeld door het weigeren van belastingbetaling of het indienen van pseudo-juridische claims. Deze inwoners zijn vooral zichtbaar bij afdelingen zoals Belastingen en Bezwaar & Beroep, waar ze veel correspondentie voeren. Hoewel deze interacties meestal niet escaleren, kosten ze veel tijd en energie. Dit handelingskader is ontwikkeld om professionals te ondersteunen bij het omgaan met deze uitdagingen.

Preventieve aanpak en vroegtijdige signalering

Inwoners die door wantrouwen vastlopen in hun contact met overheidsinstanties vormen een groeiende uitdaging. Dit kan leiden tot schulden, verlies van rechten en beperkte toegang tot voorzieningen. Zonder tijdige interventie kunnen deze situaties escaleren, wat zowel de betrokkenen als de dienstverlening belast.

Anti-institutioneel gedachtegoed kenmerkt zich door het afwijzen van wettelijke autoriteit en het gebruik van pseudo-juridische argumenten. Dit gedrag vergroot de isolatie van betrokkenen en bemoeilijkt oplossingen. Vroegtijdige herkenning van signalen, zoals expliciete afwijzing van regels of pseudo-juridische claims, is essentieel om escalaties te voorkomen.

> Een effectieve aanpak vraagt om training voor professionals om signalen te herkennen en proactief te reageren. Heldere, eenvoudige communicatie voorkomt misverstanden en versterkt vertrouwen. Samenwerking met ketenpartners binnen het zorg- en veiligheidsdomein versterkt de ondersteuning, beperkt escalaties en biedt inwoners sneller passende hulp.

Ondersteuning voor gemeenteambtenaren en professionals

Het omgaan met inwoners die anti-institutioneel gedachtengoed aanhangen kan emotioneel en mentaal belastend zijn. Professionals worden geconfronteerd met complexe interacties die veel geduld, respect en professionele vaardigheden vergen. Het is belangrijk om tijdens dergelijke situaties te kunnen terugvallen op eigen kennis en ervaring, maar ook om te weten waar en hoe ondersteuning gezocht kan worden binnen de organisatie en daarbuiten.

Aanbevelingen voor ondersteuning

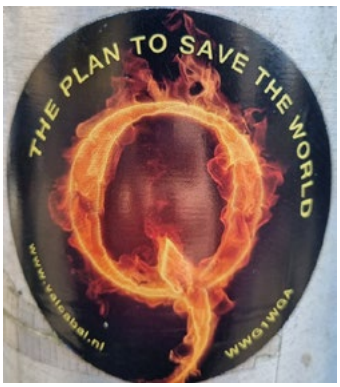
Deze aanbevelingen bieden praktische handvatten die professionals helpen in hun dagelijkse praktijk en sluiten aan bij hun specifieke rol:

- **Maak ondersteuningsbehoeften bespreekbaar** Geef tijdig aan wanneer je extra hulp of advies nodig hebt bij een specifieke casus. Dit kan variëren van juridische ondersteuning tot het bespreken van strategieën met collega's.
- **Signalen herkennen** Let op specifieke kenmerken zoals pseudo-juridische claims of brieven waarin regels expliciet worden afgewezen. Zorg ervoor dat signalen, wanneer nodig, nauwkeurig worden gedocumenteerd, zodat passende vervolgstappen kunnen worden genomen.
- **Gebruik maken van beschikbare hulpmiddelen** Maak actief gebruik van interne hulpmiddelen zoals hand-outs en factsheets die inzicht bieden in het herkennen en omgaan met anti-institutioneel gedrag. Het Meld- en Adviespunt Radicalisering en Polarisatie van de gemeente Eindhoven kan hierbij een ondersteunende rol spelen door kennis en praktische richtlijnen beschikbaar te stellen.
- **Deelname aan gerichte trainingen** Neem actief deel aan trainingen die specifiek zijn afgestemd op het omgaan met anti-institutioneel gedachtegoed of andere extreme idealen. Dit omvat onderwerpen zoals gesprekstechnieken, het herkennen van signalen en basiskennis die direct toepasbaar zijn in je werk. Het Meld- en Adviespunt Radicalisering en Polarisatie van de gemeente Eindhoven faciliteert trainingen gericht op het bevorderen van weerbaarheid en bewustwording in je werk.
- **Effectieve aanpak** Bespreek binnen je team hoe complexe casussen het beste behandeld kunnen worden, zodat je expertise het meest tot zijn recht komt. Dit voorkomt overbelasting en zorgt voor een efficiëntere aanpak. Als binnen je afdeling een aandachtfunctionaris Radicalisering werkt, maak dan gebruik van de kennis van deze directe collega.

Effectieve communicatie

Effectieve communicatie is essentieel in gesprekken met inwoners die anti-institutioneel gedachtengoed aanhangen. Door te leren van ervaringen uit de praktijk en deze toe te passen, kunnen gesprekken op een constructieve manier worden gevoerd en escalaties worden voorkomen.

1. **Begrijp de psychologische achtergrond** Mensen die anti-institutioneel gedachtengoed aanhangen, zoeken vaak controle in een complexe wereld. Hun wantrouwen tegenover overheidsinstanties is diepgeworteld. Eenvoudigweg feiten presenteren zal hun overtuigingen niet veranderen.
2. **Bouw een vertrouwensrelatie op** Wees empathisch en toon begrip voor hun zorgen, zelfs als je het niet eens bent. Actief luisteren en een open houding zijn cruciaal om een gesprek te starten.
3. **Vermijd directe confrontatie** Probeer niet direct te weerleggen, maar stel open vragen om de persoon aan te moedigen hun eigen overtuigingen te onderzoeken. Bijvoorbeeld: “Wat betekent dit idee voor je?” of “Hoe ben je tot deze conclusie gekomen?”
4. **Introduceer alternatieve perspectieven** In plaats van te zeggen dat iets fout is, kun je voorzichtig een andere kijk aanbieden zonder dat je blijk geeft dat het alternatief jouw mening is. Bijvoorbeeld: “Ik begrijp je punt, maar er zijn ook mensen die het zo bekijken…”
5. **Focus op gedeelde waarden** Benoem gezamenlijke zorgen, zoals het welzijn van kinderen, de veiligheid in de buurt, of financiële stabiliteit. Dit creëert een basis voor samenwerking.
6. **Wees geduldig en volhardend** Diepgewortelde overtuigingen veranderen niet in één gesprek. Herhaal belangrijke punten consistent en blijf rustig.

Richtlijnen voor voorbereiding, uitvoering en opvolging van gesprekken

Richtlijnen zijn onmisbaar voor professionals die in contact komen met inwoners die anti-institutioneel gedachtengoed aanhangen. Met een goede voorbereiding, een respectvolle houding tijdens gesprekken en duidelijke opvolging kunnen deze vaak uitdagende interacties doelgericht en effectief worden gevoerd. Het Meld- en Adviespunt van de gemeente Eindhoven kan hierbij een rol spelen door relevante kennis en inzichten te delen die bijdragen aan de voorbereiding en opvolging van gesprekken.

Voorbereiding:

- Zorg dat je goed geïnformeerd bent over relevante wetgeving, gemeentelijke procedures en interne richtlijnen.
- Raadpleeg hulpmiddelen zoals hand-outs en factsheets of het Meld- en Adviespunt Radicalisering en Polarisatie van de gemeente Eindhoven voor actuele inzichten en praktische voorbeelden. Wanneer je een ondersteuningsbehoefte hebt voor, na of tijdens een gesprek kun je hiervoor ook bij het meldpunt terecht.
- Begrijp de basisprincipes van het anti-institutionele gedachtegoed en herken veelvoorkomende argumentatiestructuren om voorbereid te zijn op mogelijke discussies.

Tijdens het gesprek:

- Blijf respectvol en kalm. Vermijd discussies die emotioneel escaleren, maar blijf consistent in je boodschap.
- Gebruik actieve luistervaardigheden om de zorgen van de inwoner goed te begrijpen en geef blijk van empathie, zonder persoonlijke overtuigingen te delen.
- Observeer non-verbale signalen en reageer waar nodig om de spanning te de-escaleren.
- Ken je grenzen. Als het gesprek vastloopt of agressief wordt, beëindig het dan beleefd maar duidelijk.

Na het gesprek:

- Documenteer de interactie wanneer nodig nauwkeurig volgens interne protocollen, vooral bij juridisch complexe situaties of signalen van risicovol gedrag.
- Bespreek het gesprek met een collega of tijdens een intern overleg om patronen te herkennen en je aanpak te verbeteren.
- Overweeg samenwerking met het Meld- en Adviespunt van de gemeente Eindhoven als aanvullende ondersteuning nodig is, en volg hierbij de richtlijnen van je organisatie.

Samenwerking en afstemming

Een effectieve aanpak bij complexe casussen van anti-institutioneel gedachtegoed vereist samenwerking en duidelijke afspraken tussen collega's en relevante partners. Het delen van informatie en ervaringen moet proportioneel gebeuren, met een duidelijk doel en in lijn met de AVG-regelgeving. Dit betekent dat alleen noodzakelijke gegevens worden gedeeld en dat altijd wordt gekeken naar het belang van de situatie.

- Intern Stem binnen je team af hoe signalen en ervaringen op een veilige en gestructureerde manier kunnen worden gedeeld. Dit kan via teamoverleggen of informele gesprekken, afhankelijk van de mogelijkheden binnen je organisatie.
- Extern Werk samen met ketenpartners waarbij gegevensdeling zorgvuldig wordt afgestemd. Focus op het uitwisselen van algemene inzichten en signalen die bijdragen aan een gezamenlijke aanpak. Dit beperkt het risico op escalaties en leidt tot een effectievere ondersteuning voor inwoners.
- Heeft je afdeling een Aandachtsfunctionaris Radicalisering? Betrek deze dan bij de voorbereiding op het overleg. Het Meld- en Adviespunt Radicalisering en Polarisatie van de gemeente Eindhoven kan hierbij ondersteunen. Bijvoorbeeld door het geven van advies of het delen van actuele inzichten en signalen die bijdragen aan een beter begrip van de situatie.

Specifieke uitdagingen

Het omgaan met veelvoorkomende en complexe situaties, zoals het corresponderen met inwoners die vasthouden aan anti-institutionele opvattingen, vraagt om een gestructureerde en doelgerichte aanpak. Dit handelingskader biedt concrete richtlijnen waarmee professionals efficiënt kunnen reageren binnen de wettelijke kaders. De richtlijnen helpen om escalaties te voorkomen en de kwaliteit van dienstverlening te waarborgen. Als je systematisch te werk gaat, kun je als professional niet alleen uitdagingen beheersen, maar ook bijdragen aan een constructieve oplossing.

Omgaan met lange en complexe brieven

- **Standaardreactieformulieren**
  Ontwikkel en gebruik gestandaardiseerde brieven om op veelvoorkomende pseudo-juridische claims te reageren. Vermijd onnodige discussie en geef helder aan dat de wettelijke verplichtingen blijven gelden.
- **Prioritering**
  Scan brieven snel op relevante juridische of inhoudelijke punten en beperk de reactie tot het noodzakelijke. Gebruik een vast format. Zo zorg je voor uniformiteit en efficiëntie.
- **Tijdslimieten**
  Beperk de tijd die wordt besteed aan het beantwoorden van deze brieven, tenzij er sprake is van een juridische verplichting die diepgaande behandeling vereist.

Inwoners die vasthoudend standpunten blijven verdedigen

- **Herhaling vermijden**
  Vermijd herhaalde uitleg van hetzelfde punt als de discussie vastloopt. Verwijs beleefd naar eerdere antwoorden of de gestandaardiseerde reactie.
- **Vaststellen van grenzen**
  Stel duidelijke grenzen door aan te geven dat verdere discussie alleen mogelijk is binnen een formeel juridisch kader, zoals bezwaar- of beroepsprocedures.
- **Afsluiting van gesprekken**
  Als een gesprek onproductief wordt, beëindig dit beleefd maar vastberaden. Bijvoorbeeld: “Ik begrijp uw standpunt, maar we hebben dit punt voldoende besproken.”

Bruggen bouwen met LEAP

Het programma Radicalisering & Polarisatie heeft het product **Bruggen Bouwen: LEAP als Sleutel tot Effectieve Dialoog met Mensen met Radicaal Gedachtengoed** ontwikkeld. Dit product is beschikbaar om professionals te ondersteunen in hun interacties met inwoners die bijvoorbeeld complotdenken of diepgeworteld wantrouwen richting de overheid vertonen. Het biedt concrete methodieken en inzichten waarmee professionals op een respectvolle en effectieve wijze gesprekken kunnen voeren, escalaties kunnen voorkomen en constructieve samenwerking kunnen bevorderen.

Interesse in LEAP of andere producten van het programma Radicalisering & Polarisatie?
Neem dan contact met ons op!

Blijf leren van ervaringen, deel kennis met collega’s en maak gebruik van de beschikbare hulpmiddelen en trainingen. Samenwerking en een open houding blijven essentieel om escalaties te voorkomen en een veilige, ondersteunende omgeving te waarborgen. Schroom niet om ondersteuning te zoeken wanneer dat nodig is.

